
Succes niet-westerse student start bij familie, alliantie en sociale veiligheid!

Youssef Azghari¹, Janine Janssen², & Christa Nieuwboer³

Avans Hogeschool

Samenvatting: Studentsucces hangt samen met studiesucces en participatie. Studentsucces behelst zowel het succesvol studeren (hoe goed doet de student het op school qua doorlopen van de studie?) als participeren (hoe goed ontwikkelt de student in maatschappelijk opzicht zich persoonlijk en professioneel?). In het hoger onderwijs ligt dit studentsucces onder studenten met een niet-westerse migratieachtergrond lager dan onder studenten zonder migratieachtergrond. Welke factoren bepalend zijn, en hoe studentsucces bevorderd kan worden, waren de twee onderzoeksvragen in dit kwalitatieve, exploratieve actieonderzoek. Op basis van de percepties van 248 respondenten tussen 17 en 29 jaar, twee interviews met professionals, en feedback en check op de uitkomsten door 15 leden van de klankbordgroep, die de betrokkenen vertegenwoordigen, blijken drie factoren doorslaggevend te zijn voor de student met een niet-westerse migratieachtergrond: familie, persoonlijke alliantie en sociale veiligheid op school. In dit artikel worden de factoren beschreven waar de respondenten, die bestaan uit studenten op het mbo-4 en hbo met of zonder migratieachtergrond, tijdens hun studie blij van worden of waar ze van 'balen'. Ook worden de resultaten van deze groepen met elkaar vergeleken. Tot slot volgen de acties op het gebied van 'delen, ontmoeten en verbinden' als antwoord op hoe hun student-succes gestimuleerd kan worden.

Trefwoorden: studentsucces, participatie, niet-westerse student, mbo en hbo

Corresponderende auteur: Dr. Youssef Azghari - y.azghari@avans.nl

Artikel ontvangen [29-03-22]; geaccepteerd [06-07-22]; online gepubliceerd [22-08-22]

1. Dr. Youssef Azghari (y.azghari@avans.nl) is als docent-onderzoeker verbonden aan de kenniskringen van de lectoraten Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties en Jeugd, Gezin en Samenleving aan Avans Hogeschool.

2 Prof. dr. Janine Janssen is als lector Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties verbonden aan Avans Hogeschool en de Politieacademie, als hoofd onderzoek aan het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld aan de nationale politie en als bijzonder hoogleraar Rechtsantropologie aan de Open Universiteit.

3. Dr. Christa Nieuwboer is lector Jeugd, Gezin & Samenleving aan Avans Hogeschool. Daarnaast is zij als senior-adviseur verbonden aan Actie Leer Netwerk en aan Themis-Participatie.

Inleiding

Allereerst gaan we in op de context en het probleem. Vervolgens formuleren we de onderzoeksvragen.

Context en probleem

Al jaren is bekend dat studenten met een niet-westerse migratieachtergrond in het hoger onderwijs vaker uitvallen en/of switchen van studie dan hun studiegenoten zonder een migratieachtergrond (Van den Broek et al., 2020; Wolff, 2013). Zo hebben deze studenten, die vaker vanuit het mbo naar het hbo doorstromen, bijna twee keer zoveel kans op uitval of switch in het hbo dan hun leeftijdsgenoten zonder migratieachtergrond. Van uitval is sprake wanneer studenten zonder een startkwalificatie de school voortijdig verlaten. Mannen hebben ongeacht hun achtergrond vaker dan vrouwen geen startkwalificatie (CBS, 2020). Mannelijke studenten afkomstig van het mbo vallen vaker uit (Kennisplatform inclusief Samenwerken, 2017). Ondanks de daling onder deze schoolverlaters met een Turkse of Marokkaanse achtergrond, van 24% in 2009 naar 16% in 2019, is hun uitval vergeleken met mannelijke studenten zonder migratieachtergrond dubbel zo hoog. Ook zijn ze slechter voorbereid op het hbo en halen minder vaak een diploma (Staat van Onderwijs, 2020).

De grootste achterstand komt in het hbo voor waar een derde van de niet-westerse hbo-studenten binnen 5 jaar een diploma haalt terwijl het bij studenten zonder migratieachtergrond om ruim de helft gaat (Van den Broek et al., 2019). Bijna de helft van deze niet-westerse studenten die op het hbo studeert is afkomstig van het mbo (CBS, 2022). Zo had de helft, die in 2018/'19 hun hbo-bachelor haalden, een mbo-achtergrond. Bij studenten zonder migratieachtergrond lag dit op een kwart (CBS, 2020).

Van studenten met een niet-westerse migratieachtergrond heeft 69% lager opgeleide ouders met een laag sociaaleconomische status tegenover 41% zonder migratieachtergrond. Het opleidingsniveau van hun ouders is op het niveau van basisonderwijs, het vmbo, onderbouw havo/vwo of mbo-1. Ondanks dat deze 'eerste generatiestudenten,' die als eerste van de familie doorstuderen op het hbo, het op school beter doen dan hun ouders zijn de uitval- en switchcijfers hoger dan studenten zonder migratieachtergrond (zie tabel 1).

Tabel 1 - *Uitval en switch hbo-studenten na een jaar*

	Niet-westerse migratieachtergrond	Zonder migratieachtergrond
Uitval in % (2017-2019)	18%	15%
Switch in % (2017-2019)	32%	21%

Bron: 'Monitor beleidsmaatregelen hoger onderwijs 2019-2020'

Onder de doorstromers mbo-hbo gaat het om 50% waarbij het verschil met studenten zonder migratieachtergrond vooral verklaard wordt door een hogere switch (Onderwijskennis, 2021). Zelfs wanneer dit gecorrigeerd wordt voor achtergrondkenmerken, zoals het inkomen en opleidingsniveau van de ouders, blijft er een verschil bestaan (CBS, 2018). Hierbij moet opgemerkt worden dat de verschillende definitie die men in het hoger onderwijs hanteert om studiesucces te meten, de invoering in 2018 van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en het corona-effect op uitval en switch een meest recent en een volledig representatief beeld bemoeilijken.

De ongelijkheid in studieparticipatie en baankansen is tijdens de coronacrisis toegenomen (Zwetsloot et al., 2020). Na het behalen van een diploma hebben studenten met niet-westerse migratieachtergrond vaker moeite om werk te vinden dan studenten zonder migratieachtergrond. Om ervoor te zorgen dat deze jongvolwassenen dezelfde kansen krijgen, is het belangrijk om te onderzoeken wie of wat aan de basis ligt van hun student-succes. Student-succes verwijst zowel naar het studierendement, zoals een diploma halen, als naar hoe de student tijdens zijn studie in maatschappelijk opzicht zich persoonlijk en professioneel ontwikkelt. De sleutel tot succes én de behoefte aan goed gekwalificeerde professionals op de arbeidsmarkt liggen in het onderwijs. Dit vraagstuk is niet alleen relevant voor het onderwijs, maar ook voor het sociaal domein, de zorg en veiligheid. Vanwege de personeelstekorten en gebrek aan inclusie is in de sectoren zorg en veiligheid de maatschappelijke urgentie het hoogst.

Onderzoeksvragen

Gegeven het voorgaande staan de volgende twee onderzoeksvragen centraal:

Welke factoren zijn van invloed op student-succes van studenten met een niet-westerse migratieachtergrond op het mbo-4-niveau en hbo en zijn er daarbij overeenkomsten en verschillen? én Hoe kunnen deze volgens hen positief beïnvloed worden?

Hieronder volgt een nadere toelichting op de doelgroep en het begrip 'student-succes'.

Doelgroep

De studenten met een niet-westerse migratieachtergrond vormen de focus in dit onderzoek. Van alle Nederlanders heeft 14 procent een niet-westerse migratieachtergrond, rond 2,5 miljoen (CBS, 2022). Het gaat vooral om personen die in het buitenland zijn geboren én die hetzij zelf of wier ouders oorspronkelijk als arbeidsmigrant of vluchteling uit Afrika, Midden-Oosten of Azië naar Nederland zijn gekomen. Het aantal studenten met deze migratieachtergrond, vooral met een Marokkaanse of Turkse achtergrond, is het afgelopen decennium verdubbeld. In het hoger onderwijs heeft 16% een niet-westerse migratieachtergrond (Nji, 2021), zo'n 140.000, waarvan 60 % op het hbo, en in het middelbaar beroepsonderwijs bijna een kwart, 120.000 (CBS, 2022).

Studentsucces

Een eenduidige definitie van 'studentsucces' ontbreekt, omdat het veel aspecten omvat die met elkaar samenhangen (Vereniging Hogescholen, 2021). Studentsucces werd in 2019 geïntroduceerd om aan te geven dat het succes van studenten niet alleen afhangt van het tempo waarin een student een diploma behaalt. Ook andere factoren zijn van belang, zoals persoonsvorming, emancipatie en voorbereiding op hun toekomst en bijdrage in de samenleving. Studentsucces gaat dus over studiesucces en participatie in de samenleving.

Methode

Wij gaan achtereenvolgend in op het onderzoekstype in relatie tot de belanghebbenden, de drie onderzoeksinstrumenten, de wervingsprocedure van de respondenten en de verzamelde data, en de data-analyse, betrouwbaarheid en validiteit.

Onderzoekstype en belanghebbenden: Actieonderzoek

Het samen met verschillende belanghebbenden exploreren van het vraagstuk en actief bijdragen aan de verbetering van de praktijk, namelijk het bevorderen van studentsucces onder studenten met een niet-westerse migratieachtergrond, gaf de doorslag voor het doen van een kwalitatief, exploratief actieonderzoek. Eigen hieraan is dat de representanten uit alle groepen meedoen om het vraagstuk vanuit hun perspectieven te ontrafelen en mee te helpen oplossen. Hun deelname hing af van de wijze van betrokkenheid (zie tabel 2).

Tabel 2- *Belanghebbenden*

Wijze van betrokkenheid	Onderzoeksteam	Studenten (N = 248)
Intensief	Klankbordgroep: 15 leden 3 Lectoren 2 Hbo-docenten 2 Mbo-docenten 2 Studentendecanen 1 Professional uit het werkveld 2 Beleidsmedewerkers 1 Ouder van student 2 Niet-westerse studenten	16 Hbo-en 6 mbo-studenten (focusgroep én vragenlijst)
Eenmalig	1 Studentdecaan (interview) 1 Mbo-docent (interview)	206 Hbo-studenten jaar 1 (blij-of-balen-methode) 20 Mbo-4 studenten (vragenlijst)

Vanaf medio 2021 tot begin 2022 zijn twee groepen betrokken. De eerste is *intensief* betrokken, dat wil zeggen op minimaal twee momenten of via inzet van twee instrumenten. De tweede is *eenmalig* betrokken via één *tool* door open vragen te beantwoorden, een interview of het verifiëren van de resultaten. Degene die intensief meededen, waren actief betrokken bij de onderzoekscyclus, waaronder de focusgroep. Hun rol was vooral via fysieke sessies input leveren om het vraagstuk mee te helpen analyseren en op te lossen. Daarnaast was er een onderzoeksteam dat via *Teams* om de twee maanden *feedback* op de uitvoering, voortgang en uitkomsten gaf. Dit bestond uit 15 leden van de klankbordgroep waarvan twee als respondent participeerden. Deze twee professionals die apart geïnterviewd zijn, tellen net als de niet-westerse student, die in de klankbordgroep én focusgroep zat, één keer mee. De klankbordgroep vormde vanwege de vertegenwoordiging van de betrokkenen de kern in dit actieonderzoek. De tweede groep heeft minimaal geëvalueerd op de volledigheid en bruikbaarheid van de resultaten. Samen met hen is onderzocht welke factoren van invloed zijn op studentsucces en hoe dit te bevorderen. Om te vergelijken deden studenten mee met en zonder migratieachtergrond van verschillende vooropleidingen. Om rekening te houden met de maatregelen tegen de verspreiding van Covid-19 heeft 89% *online* geparticipeerd.

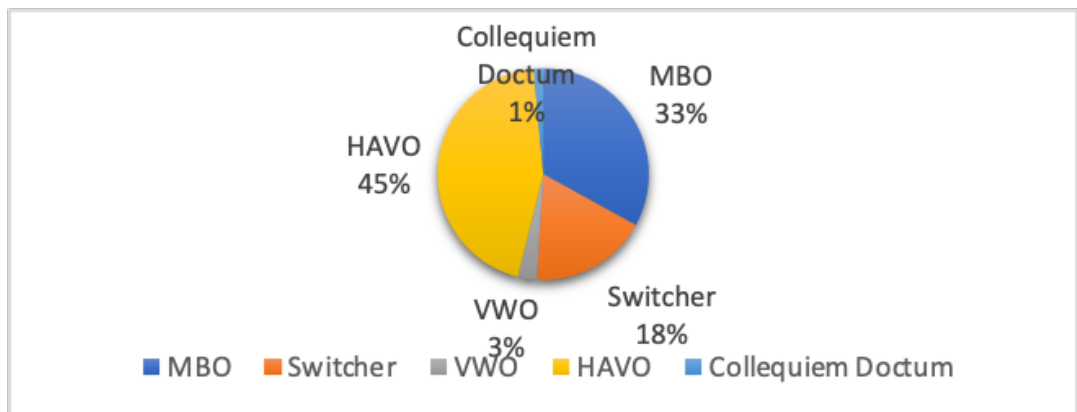
Onderzoeksinstrumenten

Dataverzameling vond via drie instrumenten plaats: de 'blij-of-balen-methode', de vragenlijst en een focusgroep. De eerste twee zijn ingezet om de uitkomsten met de focusgroep te vergelijken.

Blij-of-balen-methode

Op basis van de 'blij-of-balen-methode' kregen 206 respondenten met verschillende vooropleidingen (zie figuur 1) tussen 17 en 27 jaar twee open vragen: *waar word je tijdens je studie blij van en waar baal je van?* Ze konden per vraag maximaal vijf zaken benoemen. Deze techniek, geïnspireerd door 'glad-sad-mad' (Dannemiller Tyson Associates, 1999) is een werkvorm in actieonderzoek. Het doel was om zoveel mogelijk factoren die tijdens hun studie van invloed zijn te exploreren.

Figuur 1 - Vooropleidingen hbo-studenten die meededen in het onderzoek (N = 206)

Vragenlijst

De vragenlijst bestond uit 24 open vragen. Deze was verdeeld over vijf onderwerpen en gebaseerd op literatuuronderzoek. Tot de belangrijkste factoren die van invloed zijn op het voorkomen van achterstanden behoren de mate waarin de eigen identiteit afwijkt van de dominante cultuur (Jenissen et al., 2015) alliantie, sociale veiligheid, motivatie en sociaal netwerk. Een positieve identiteitsontwikkeling vormt een succesfactor. Een persoonlijke alliantie, die verwijst naar de band tussen een student en een professional, gebaseerd op vertrouwen en respect, is ook een motiefactor (Vallerand, 2020). Sociale veiligheid, waarbij gevoelige kwesties die ertoe doen voor de student, zoals identiteitsvraagstukken, op een respectvolle manier besproken kunnen worden, is belangrijk bij het succesvol aangaan van allianties die weer van invloed zijn op het welslagen van een student binnen en buiten school. Daarbij hebben afhankelijkheidsrelaties zowel impact op de sociale vei-

Succes niet-westerse student start bij familie, alliantie en sociale veiligheid!

ligheid op school als alliantie tussen docent en student. Alliantie vertoont ook overlap met motivatie, want een goede samenwerkingsrelatie motiveert studenten. Een breed sociaal netwerk draagt bij aan studentsucces (Azghari et al., 2018).

De vragenlijst is verspreid onder 20 mbo-studenten met een migratieachtergrond ($N = 10$, vier mannen, leeftijd: $M = 19.9$, $S = 3.1$) én zonder een migratieachtergrond ($N = 10$; vier mannen, leeftijd: $M = 19$, $S = 1.7$). Bij 'identiteit' was het doel om in beeld te krijgen hoe zij zichzelf omschreven. Bij 'alliantie' vroegen we door op succes- en faalfactoren en wat nodig was voor een goede band met professionals, zoals docenten. Bij 'sociale veiligheid' was het doel om te achterhalen in hoeverre de thuissituatie en/of cultuur van invloed waren op hun communicatie, studievoortgang en omgang met negatieve ervaringen. De vragen bij 'motivatie' waren gericht op onderbouwing keuze opleiding, leerstrategieën en indien van toepassing hun overstap van het mbo naar het hbo of na afronding studie. Bij 'sociaal netwerk' was het doel om in kaart brengen met wie ze omgingen en bij wie ze terecht konden met hulpvragen. Bij de laatste vier topics volgde een slotvraag hoe ze het beste bereikt konden worden, hoe professionals bijdragen aan het bespreekbaar maken van zaken die hen bezighielden, hoe zij hen het beste konden motiveren en hun netwerk vergroten.

Focusgroep

De focusgroep ($N = 22$, 7 mannen, leeftijd: $M = 21.86$, $S = 2.94$) vormt een kruising tussen een interview en een dialoog van 3 tot 6 personen over hun studentsucces. Voor deze methode is gekozen om aan de hand van de onderwerpenlijst opvattingen en ervaringen te delen. Deze uitwisseling vond verspreid plaats in het vierde kwartaal van 2021 in zes sessies van elk een uur die met toestemming op audio zijn opgenomen. Het gaat om studenten met een Turkse, Marokkaanse, Libanese, Iraakse, Afghaanse en Pakistaanse achtergronden. Daarvan is een derde (4 mannen, 3 vrouwen) hetzij van opleiding veranderd, tijdelijk gestopt of dreigt uit te vallen. Zij switchten 10% vaker dan studenten zonder migratieachtergrond. Hoewel ze niet representatief zijn vanwege het beperkte aantal én omdat het merendeel in het sociaal domein wordt opgeleid, komen deze cijfers ongeveer overeen met de landelijke gegevens. Zo valt een kwart van alle hbo'ers uit zonder een diploma, waarvan de helft van de uitvallers eerder een mbo-4-diploma heeft gehaald (Staat van Onderwijs, 2020).

Wervingsprocedure en data

De werving van respondenten vond plaats via het netwerk van de klankbordgroep en de sneeuwbal methode. De klankbordgroep is samengesteld op basis van hun affiniteit, ervaring of expertise met het vraagstuk én persoonlijke en/of professionele betrokkenheid bij het bevorderen van diversiteit en inclusie.

De onderwerpenlijst is met de klankbordgroep gefinetuned. Deze vormde tijdens de focusgroep de basis om door te vragen. Daarnaast is de 'blij-of-balen-methode' toegepast om op een gestructureerde wijze samen nieuwe data te genereren en inzichten te delen. De deelnemers in de focusgroep schreven hun antwoorden waar ze tijdens hun studie blij van worden of balen op een 'geeltje'. Daarna plakten ze het op een flip-over onder een blij of verdrietige ('baal') emoji. Tot slot rubriceerden zij de antwoorden én vatten ze alles wat aan de orde kwam samen. De uitkomsten zijn op een flip-over genoteerd en gefotografeerd. Bij de enige online sessie gebruikten zes respondenten de chatfunctie met duimpjes omhoog om te komen tot overeenstemming.

Data-analyse

Na dataverzameling via de drie instrumenten zijn de kwalitatieve gegevens bewerkt volgens de inductieve inhoudsanalyse (Titscher et al., 2000). Ten eerste zijn alle per mail verzonden antwoorden op de twee open vragen van de 'blij-of-balen-methode' systematisch in een Excel-bestand verwerkt om zo te komen tot de kernthema's. Op basis van 839 factoren waar studenten 'blij' van worden én 814 factoren waar ze van balen zijn de belangrijkste items gecodeerd. Zo kreeg 'docenten' code 1, 'studenten' code 2 et cetera. Ten tweede zijn de antwoorden op de open vragen van de vragenlijst ook via een inductieve werkwijze geanalyseerd en zijn de uitkomsten vergeleken tussen de groepen. Tot slot zijn deelnemers in de focusgroep actief betrokken bij analyse van hun antwoorden. Zo hebben ze niet alleen bijgedragen aan data, maar ook bij het analyseren, interpreteren, labelen en verbeteracties.

Betrouwbaarheid en validiteit

Om de betrouwbaarheid en *face validity* van de uitkomsten vast te stellen, is gebruik gemaakt van meerdere bronnen. Zo werden verschillende belanghebbenden betrokken om het vraagstuk vanuit hun perspectieven te bestuderen, en is getoetst of de resultaten overeenkomen met hun observaties, ervaringen of expertise. Daarnaast participeerde een docent-onderzoeker in de focusgroep. Hij codeerde onafhankelijk van de onderzoeker alle data om daarna samen te komen tot overeenstemming van de meest relevante factoren. Tot slot werden in twee sessies van in totaal 13 studenten, die onderdeel uitmaakten van de 206 studenten, de selectie van de items geverifieerd.

Resultaten

De antwoorden op de onderzoeksvragen (welke factoren zijn van invloed op studentensucces van studenten met een niet-westerse migratieachtergrond op het mbo-4-niveau en

Succes niet-westerse student start bij familie, alliantie en sociale veiligheid!

hbo én hoe kunnen deze volgens hen positief beïnvloed worden?) volgen in deze paragraaf. Na presentatie van de factoren op studentsucces (eerste onderzoeksvraag) worden de verschillen en overeenkomsten in antwoorden op de vragenlijst tussen studenten op het mbo en hbo met én zonder migratieachtergrond besproken. Op basis van de focusgroep worden drie factoren uitgelicht die een cruciale rol spelen onder de studenten met een niet-westerse migratieachtergrond. Ze worden geïllustreerd met citaten met vermelding van initialen, geslacht (m/v) en leeftijd. Tot slot (tweede onderzoeksvraag) worden acties ter bevordering van hun studentsucces beschreven.

Onderzoeksvraag 1: Factoren studentsucces

De data op basis van de 'blij-of-balen-methode' zijn door te vergelijken op onderwerp geclusterd in zeven items (zie tabel 3). Per item zijn voorbeelden opgenomen.

Tabel 3 - Factoren waar hbo-studenten tijdens hun studie blij van worden of van balen

STUDENTSUCCES	Docenten
	Studenten
	Studieresultaten
	Lessen
	Ontplooiing
	Samenwerking
	Randvoorwaarden

Blij

Als het gaat om 'docenten' noemden studenten veel factoren die te maken hebben met de didactische vaardigheden, de bereikbaarheid, interactie en het contact. Bij 'studenten' waardeerden ze de eigen klas, de sociale relaties en de gezelligheid. Bij 'studieresultaten' noemden ze onder andere diploma's en goede cijfers. Bij 'lessen' kwamen de lesstof, voorkeur voor fysieke lessen en in kleine groepen les volgen aan bod. Bij 'ontplooiing' waren zaken die een relatie hadden met zelfontwikkeling, keuzeprogramma's en buitenschoolse activiteiten, zoals praktijkervaring opdoen, van belang. Bij 'samenwerking' doelden ze op werken met medestudenten aan opdrachten. Onder 'randvoorwaarden', het enige item dat niet direct gerelateerd was aan het onderwijs, vielen communicatie en informatie, zoals tijdigheid, duidelijkheid en vindbaarheid, organisatie en inrichting onderwijs, zoals rooster, faciliteiten, zoals gebouw, de kantine en lokalen.

Balen

Waar studenten van balen zijn 'chagrijnige docenten' met wie ze geen 'klik' hadden. Bij 'studenten' noemden ze geen aansluiting bij de klas. Onder 'studieresultaten' werden bijvoorbeeld het niet halen van toetsen genoemd. Bij 'lessen' baalden ze wanneer deze vaker *online* waren, de opdrachten niet duidelijk en van saaie lessen. Bij 'ontplooiing' klaagden ze dat ze door te veel schoolwerk weinig tijd hadden voor praktijkervaring, zoals vrijwilligerswerk, geen tijd voor sociale contacten en te veel aan hun lot overgelaten. Bij 'samenwerking' baalden ze van 'ongemotiveerde' studenten. Onder 'randvoorwaarden' noemden ze lang moeten wachten op hun cijfer, studiestress, te vroeg moeten beginnen en lange dagen maken.

Verschillen

De mbo'ers met een niet-westerse migratieachtergrond omschreven zichzelf bij vragen over hun identiteit als 'sociaal en behulpzaam'. Dit in tegenstelling tot hun medestudenten zonder een migratieachtergrond die zichzelf als 'direct en zelfstandig' typeerden. Daarnaast speelde het geloof bij de niet-westerse studenten een prominentere rol. Zij prefereerden het persoonlijke gesprek met professionals, zoals een docent, dan het contact via de telefoon of *online*. Ook noemden ze dat ze meer moeite ondervonden om op school te praten over wat hen bezighield. Ze voelden zich ongelijk behandeld vanwege hun naam of uiterlijk, zoals het dragen van een hoofddoek. Kenmerkend is dit antwoord op de vraag hoe professionals hen het beste konden bereiken of motiveren:

"Door met mij te praten." (Al., m, 19).

Volgens de respondenten wordt er te weinig direct gepraat met hen en te veel over hen. Als het gaat om de keuze van de opleiding lieten de mbo'ers met een niet-westerse migratieachtergrond zich makkelijker dan studenten zonder migratieachtergrond beïnvloeden door familie of vrienden. Ook zijn ze vatbaarder voor het krijgen van complimenten om hun studie af te ronden. Gesprekken op school met docenten motiveren hen om beter hun best te doen en te leren. Voor steun wenden ze zich vaker tot familie, vooral de moeder of vrienden.

Overeenkomsten

De antwoorden van de mbo'ers met een niet-westerse migratieachtergrond kwamen overeen met hbo'ers met dezelfde migratieachtergrond. Zij koppelden meestal 'behulpzaam' en 'religie' aan hun identiteit. Eén respondent vond dat '*het faciliteren van mijn behoeftes zoals tijdens studie of werk om mijn gebeden te verrichten*' (J., m, 22) de persoonlijke band met professionals vergroot. Factoren als inlevingsvermogen, oprechte

Succes niet-westerse student start bij familie, alliantie en sociale veiligheid!

aandacht en persoonlijk aanspreken door bijvoorbeeld *'Mij bellen, appen, maar het liefst met een kop koffie fysiek'* (R., v, 23) werden genoemd als basis van een goede communicatie.

Drie cruciale factoren

De drie cruciale factoren zijn: familie, alliantie en sociale veiligheid. We geven een toelichting aan de hand van citaten uit de verzamelde data.

Familie

In gesprekken kwam 'familie' tijdens hun studie veelvuldig als bron van motivatie én frustratie. Zij ervoeren veel meer dan studenten zonder migratieachtergrond de familiedruk om te presteren en volgden vaker een opleiding die gebaseerd was op hun extrinsieke motivatie:

"Ik wil mijn ouders trots maken!" (R., v, 23)

Doordat de keuze voor een opleiding niet altijd hun eigen keuze was vergrootte dat de kans op falen. Factoren die daaraan volgens hen zelf bijdroegen zijn te weinig voorkennis of onderzoek vooraf over de opleiding. Sommigen namen daarom een tussenjaar:

"Na het behalen van mijn havo-diploma volgde ik HBO-Verpleegkunde. Ik ben erachter gekomen dat dit niet paste en heb besloten om een tussenjaar te nemen. Het doel was op zoek te gaan naar welke opleiding het beste past bij mij. Dit heeft ertoe geleid dat ik nu Integrale Veiligheidskunde volg." (I., v, 20)

Ook een oud-student van Turkse afkomst vertelde dat hij havo deed om zijn moeder trots te maken. Ondanks deze positieve invloed fungeerde de familie ook als een hindernis. Het ontbreken van steun bij studie en bemoeienis van ouders bij keuze opleiding en hun leven noemden ze als voorbeelden. Van de focusgroep was 27% (vijf vrouwen, één man) getrouwd en had de helft kinderen. Het gezinsleven was volgens hen lastig te combineren met hun studie en werk:

"In mijn cultuur is het zo dat er verwacht wordt dat je op een bepaalde leeftijd een gezin moet starten en/of moet beginnen met werken. Terwijl ik wel nog de intentie heb om door te studeren." (J., m, 22)

Zij lieten zich naast familie ook beïnvloeden door geloof of rolmodellen:

"Meeste motivatie haal ik momenteel uit mijn geloof maar ook uit de succesverhalen van mensen die in een vergelijkbare situatie zitten." (Ab., m, 27)

Ook gaven zij aan dat ze bij problemen, vragen of advies vooral bij hun vertrouwde netwerk, zoals familie en vrienden, terecht konden.

Alliantie

De kwaliteit van de samenwerkingsrelatie tussen een student en een professional, ook wel aangeduid met alliantie, heeft impact op studentsucces. Deze alliantie werd vaker benoemd door studenten met een niet-westerse migratieachtergrond dan studenten zonder migratieachtergrond. Zo waardeerden de respondenten aandacht en begrip voor hun thuissituatie en respect voor hun culturele achtergrond:

“Als oudste kind heb ik thuis de verantwoordelijkheid om naast school ook zaken te regelen voor onder andere mijn moeder, die het Nederlands niet goed beheerst.” (I., v, 20)

Doordat zulke cultuurbepaalde zaken niet altijd besproken worden op school wordt hiermee onvoldoende rekening gehouden voor de mogelijke gevolgen, zoals studievertraging of uitval. Door als een betrokken docent deze tijdig te signaleren en samen te bespreken hoe de student een balans kan vinden tussen de verplichtingen thuis en op school verhoogt dit volgens hen de kwaliteit van de relaties en daarmee hun studentsucces. Tegelijkertijd willen ze niet anders bejegend worden vanwege hun afkomst:

“Tijdens een gesprek met een buurtbewoner uit een wijk waar ik met mijn leergemeenschap aan de slag ben kreeg ik opeens de vraag wat mijn afkomst is en het compliment dat ik desondanks erg goed Nederlands spreek.” (D., v, 20)

Ze kwamen tot het besef dat ondanks dat ze in Nederland geboren zijn nog steeds stereotypingen over hen heersen die een negatieve impact hebben op de bejegening:

“Ik werd weggestuurd bij mijn stage omdat ik een hoofddoek draag. Dit kon volgens hen niet. Zij zeggen dat ik daardoor de leerlingen afschrik...” (F., v, 20).

Ook de band blijkt sterker te worden als docenten en studenten elkaar beter leren kennen:

“Soms heb ik gesprekken met docenten en de discussies die ik voer met ze, die niet studie-gerelateerd zijn waardoor ik een sterkere band met ze creëer.” (J., m, 22)

De betrokken docent blijkt een belangrijke motivatiefactor te zijn:

“Motivatie begint bij de docent, als hij met passie zijn vak geeft dan pakken we dat verder op.” (O., m, 21).

Succes niet-westerse student start bij familie, alliantie en sociale veiligheid!

In de focusgroep gaven ze aan meer te verwachten van een docent dan studenten zonder een migratieachtergrond. Zo benadrukten de mbo'ers dat 'gezellige' docenten meer tijd voor ze nemen en niet slechts les komen geven. Deze docentbetrokkenheid komt tot uiting in een respectvolle houding, empathie en het nemen van tijd voor het contact met de student.

Sociale Veiligheid

Uit de focusgroep kwam ook vaker dan bij studenten zonder migratieachtergrond de grote behoefte aan veiligheid om te praten wat hen dwars zit of een eigen mening te delen naar voren en dit in vertrouwen te communiceren:

"Ik denk dat ik dit bij geen enkel docent bespreekbaar kan maken. Wel zou ik veel over mezelf kunnen praten als ik merk dat er daadwerkelijk interesse in wordt getoond en hij of zij een luisterend oor aanbiedt. Helaas heb ik dit tot heden nog niet gemerkt." (F., v, 20)

Naast dat zij niet snel durven te komen met hulpvragen spelen ook cultuurbepaalde vaardigheden en houdingsaspecten, zoals assertief zijn, een rol om tegenslagen te bespreken of aandacht te vragen waar ze mee zitten. Op de vraag hoe zij omgaan met negatieve ervaringen, zoals ongelijke behandeling, waren 'aankaarten of negeren' dominant:

"Het is belangrijk om voor jezelf op te komen. Het einddoel is zoeken van een oplossing en niet nemen van wraak." (I., v, 20)

"Afhankelijk van de situatie vertel ik er soms wat van. Maar in de meeste gevallen voel ik mij machteloos en laat ik het van me afglijden." (J., m, 22)

"Ik ga er niet op in en doe alsof ik het niet zie!" (Ar., v, 29)

Net als mbo'ers voelden de hbo'ers zich op school niet altijd veilig om zich vrijuit te spreken:

"Tijdens het kennismakingsgesprek met mijn studiebegeleider kreeg ik tijdens het gesprek over mijn recente bruiloft de vraag of dit 'vrijwillige keuze' was om te trouwen. Ik vond dit nogal een bevooroordeelde vraag." (D., v, 20).

Degene die zich wel uitte vond niet altijd een luisterend oor bij de docenten:

"De studenten in de klas durven niet snel een gesprek met mij aan te gaan omdat ze mij anders zien dan de rest. Ook bij docenten heb ik soms dat gevoel. Zij geven bijvoorbeeld elke student gericht feedback en ik word dan een soort van vergeten... Ik merk dat er weinig tot niets wordt gedaan met mijn verhaal of mening." (F., v, 20)

Andere voorbeelden zijn dat ze niet altijd voor vol aangezien worden, zich niet echt gehoord voelden of er niet altijd bij hoorden, bijvoorbeeld tijdens een introweek omdat ze niet als een volwaardige student werden gezien, want genegeerd of buitengesloten. Tijdens lessen islam of extremisme werden zij door docenten vaak aangesproken als deskundige. Eerwraak werd door een oud-student ook als voorbeeld genoemd als iets waar niet-westerse studenten vaker mee te maken kunnen krijgen dan studenten zonder een migratieachtergrond.

Onderzoeksvraag 2: acties ter bevordering studentsucces

De keuze voor het exploratieve actieonderzoek heeft voor het bevorderen van studentsucces onder studenten met een niet-westerse migratieachtergrond negen acties opgeleverd (zie tabel 4). Ze zijn gebaseerd op de analyse van alle antwoorden op de vragenlijsten en gesprekken in de focusgroep. Belangrijk om te vermelden dat de drie horizontaal gecentreerde acties direct gerelateerd zijn aan respectievelijk alliantie, sociale veiligheid en familie.

Tabel 4- *Acties ter bevordering studentsucces*

Delen	Ontmoeten	Verbinden
Ervaringen en (succes)verhalen delen leiden tot verbondenheid en nieuwe contacten	Aandacht vraagstuk én fysieke contactmomenten of community resulteren in bewustwording en verbetering eigen situatie	Linken professionals en studenten via een buddyproject leidt tot betere ondersteuning studie en werk
Informatie delen over opleiding met nadruk intrinsieke motivatie en meer docentbetrokkenheid leiden tot betere studiekeuze(s) én betere allianties	Organiseren bijeenkomsten om door studenten ingebrachte kwesties te bespreken met medestudenten en docenten bevordert sociale veiligheid	Ouders en/of directe familieleden van studenten met een niet-westerse migratieachtergrond proactief betrekken ter versterking van familiesteun en beter beeld studie
Contacten delen bij vinden stage en afstudeerplekken leiden tot praktijkervaring en baankansen	Actieonderzoeker draagt bij aan (mee)oplossen van het vraagstuk via onderzoek, hulp of bemiddeling	Uitbreiding netwerk via <i>social media</i> en verbinding onderwijs-arbeidsmarkt leiden tot arbeidssucces

Delen

Naast dat respondenten via de focusgroep hun ervaringen en succesverhalen deelden maakten zij ook nader kennis met elkaar. Dit leidde tot verbondenheid en nieuwe contac-

Succes niet-westerse student start bij familie, alliantie en sociale veiligheid!

ten. Wat volgens hen bijdraagt aan hun succes ligt in het vooraf goed uitzoeken welke opleiding het beste bij hen past. De behoefte aan professionals die hen regelmatig vragen wat goed gaat en wat niet en ook tips ter verbetering wordt breed gedragen. Dit leidt samen met meer docentenbetrokkenheid tot betere allianties. Ook waarderen ze steun bij het vinden van praktijkplekken, zoals voor stage of afstuderen. Dit vergroot hun baankansen.

Ontmoeten

Door aandacht voor het vraagstuk stonden respondenten stil bij hun studentsucces. Dit resulteerde vaak tot verbetering van de eigen situatie. De beste manier om hen te bereiken en te motiveren is via het *face-to-face* contact of via een fysieke community. Dit leidt tot bewustwording en verbetering van de eigen situatie. Via het organiseren van informele events willen ze hun netwerk uitbreiden en zaken die hen bezighouden bespreken. Dit bevordert de sociale veiligheid. Daarnaast deden sommigen beroep op de actieonderzoeker. Bij de een ging het om hulp bij het herkansen van een vak en bij de ander bij solliciteren.

Verbinden

Wat volgens hen ook hun succes bevordert is dat ze gekoppeld worden aan oud-studenten die werkzaam zijn in het domein waar ze voor opgeleid worden. Vanwege het belang en de invloed van de familie op de studie van hun kind is het aan te bevelen om de ouders tenminste eens per jaar uit te nodigen op school. Enerzijds om informatie te geven over de opleiding van hun kinderen, en anderzijds samen bespreekbaar maken van thema's zoals verwachtingen, combinatie studie met taken thuis en/of werk en studentsucces. Deze betrokkenheid versterkt de familiesteun en kan mogelijke vooroordelen over de opleiding of wat hun kind ermee kan voorkomen. Ook willen ze hun netwerk uitbreiden, zoals via LinkedIn. Tot slot gaven degene die in hun laatste jaar zaten of afgestudeerd zijn, aan om hen beter voor te bereiden op werk, en voor te stellen aan mensen in het werkveld.

Discussie en conclusies

Ondanks dat uiteenlopende perspectieven zijn betrokken en op diverse manieren data zijn verworven, is voorzichtigheid geboden om de resultaten te generaliseren voor alle studenten met een niet-westerse migratieachtergrond. Wel geeft deze verkenning drie nieuwe inzichten als het gaat om welke factoren bepalend zijn voor hun studentsucces, en welke interventies naar hun oordeel werken. Het eerste is dat familie, alliantie en veiligheid het verschil maken. Uit dit onderzoek blijkt voorts dat deze drie zaken vaker bena-

drukt worden door studenten met een niet-westerse migratieachtergrond dan studenten zonder migratieachtergrond. Het betrekken van de familie, het versterken van de alliantie, en het bieden van sociale veiligheid binnen het hoger onderwijs vormen de basis van succes onder studenten met een niet-westerse migratieachtergrond. Dit vult de andere studies aan die de factoren meestal binnen de opleiding identificeren. Wat opvalt, is dat studenten ongeacht hun opleidingsachtergrond dezelfde factoren benadrukken, maar dat er een verschil zit in percepties tussen studenten met en zonder migratieachtergrond. Zo ervaren jongvolwassenen met een niet-westerse migratieachtergrond het behalen van goede cijfers als een belangrijkere motivatiefactor. Dit heeft deels te maken met het feit dat studeren een familieaangelegenheid is, de cultuur thuis een rol speelt, en reputatie op het spel staat. Tot slot biedt het aanknopingspunten aan voor een vervolgstudie, namelijk de vraag hoe de acties op een innovatieve en duurzame wijze geïmplementeerd kunnen worden. Daarvoor is nodig dat studenten actief meedoen bij het ontwerpen van wat voor hen werkt om hun studentsucces te stimuleren. Vanuit het onderwijs kan dit geborgd worden door de komende jaren niet alleen aandacht in beleid voor inclusie en diversiteit tot een topprioriteit te maken, maar ook de ambitie om studentsucces voor iedereen te bevorderen te vertalen in daden én vooral te investeren in factoren waar studenten blij van worden.

Dankwoord

Voor hun feedback en/of betrokkenheid wil ik graag bedanken: Peter Verkoeijen, Pieter van der Stadt, Naem Sadiq, Marie-Louise in 't Groen, Petra van Willigen, Emely Willemse, Nuri Gunes, Martin van Berlo, Renate van Dierendonck-Zweers, Sabine Wanmaker, Ez-zohra Elouansaidi, Kencha van Drenth, Youssra Boudouch en Tonnie van der Zouwen.

Literatuur

- Algemeen Dagblad. (april, 2017). Geraadpleegd via <https://www.ad.nl/binnenland/al-lochtone-student-slecht-voorbereid-naar-hbo~aef7a2dd/https://www.ad.nl/binnenland/allochtone-student-slecht-voorbereid-naar-hbo~aef7a2dd/>
- Azghari, Y., Vijver, F.J.R. van de & Hooghiemstra, E., (2018). Social Workers' Contribution to Success in lives of Young Moroccan-Dutch. *European Journal of Social Work*, 23(1), 156-172. <https://doi.org/10.1080/13691457.2018.1469470>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018). Geraadpleegd via <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/04/minder-mbo-ers-naar-hbo-in-afgelopen-decennium>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020). *Jaarrapport integratie 2020*. Geraadpleegd via <https://longreads.cbs.nl/integratie-2020/onderwijs/>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (februari, 2022). <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/07/cbs-introduceert-nieuwe-indeling-bevolking-naar-herkomst>

Succes niet-westerse student start bij familie, alliantie en sociale veiligheid!

- Nederlands Jeugdinstituut (juni, 2021). Geraadpleegd via <https://www.nji.nl/cijfers/jeugd-met-een-migratieachtergrond#deelname-hoger-onderwijs>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (juni, 2021). Geraadpleegd via Statline: <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/71450ned/table?ts=1643100883838>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019). Geraadpleegd via <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/33/verschil-levensverwachting-hoog-en-laagopgeleid-groeit/opleidingsniveau>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018). Geraadpleegd via <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/04/minder-mbo-ers-naar-hbo-in-afgelopen-decennium>
- Dannemiller Tyson Associates (1999). *Whole-scale change: Unleashing the magic in organizations*. Berrett-Koehler.
- Jennissen, R., Engbersen, G., Bokhorst, M., de Leeuw, S., Bovens, M., & Mulder, L. (2015). *Migratie-diversiteit beter in beeld*. Den Haag, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
- Kennisplatform inclusief Samenwerken (2017). Feiten & cijfers: leefomstandigheden van kinderen met een migratieachtergrond. Geraadpleegd van <https://www.kis.nl/publicatie/feiten-cijfers-leefomstandigheden-van-kinderen-met-een-migratieachtergrond>
- Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut. (april, 2021). *Verkenning Bevolking 2050*. Geraadpleegd via <https://nidi.nl/wp-content/uploads/2021/04/NIDI-Policy-brief-Eindrapport-Verkenning-Bevolking-2050.pdf>
- Onderwijskennis.nl. Knooppunt van en voor het onderwijs (2021). Geraadpleegd via <https://www.onderwijskennis.nl/artikelen/toegankelijkheid-goede-studievoortgang-voor-alle-studenten-het-hoger-onderwijs>
- Programma Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt. (2020). Geraadpleegd via <https://open.overheid.nl/repository/ronl-cd3ea17a-4930-4fac-8117-5570d95a6683/1/pdf/bijlage-1-informatiefolder-2020-programma-verdere-integratie-op-de-arbeidsmarkt-via.pdf>
- Staat van het onderwijs. (2020). Geraadpleegd via <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2020/04/22/staat-van-het-onderwijs-2020>
- Titscher, S., Meyer, M., Wodak, R., & Vetter, E. (2000). *Methods of text and discourse analysis*. Sage.
- Vallerand, R. (2000). Deci and Ryan's Self-Determination Theory: A View from the Hierarchical Model of Intrinsic and Extrinsic Motivation. *Psychological Inquiry*, 11(4), 312-318.
- Van den Broek, A., Cuppen, J., Ramakers, C., Termorshuizen, T., & Vroegh, T. (2020). *Dalende doorstroom mbo-hbo: waarom stroomt een steeds kleiner aandeel van de mbo-studenten door naar het hbo?* ResearchNed.
- Van den Broek, A., Warps, J., de Korte, K., Cuppen, J., Termorshuizen, T., & Lodewick, J. (2019). *Monitor Beleidsmaatregelen Hoger Onderwijs 2019-2020*. Onderzoek in opdracht van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschap, directie HO& S. ResearchNed.
- Van den Broek, A., Warps, J., de Korte, K., Cuppen, J., Termorshuizen, T., & Lodewick, J. (2019). *Monitor Beleidsmaatregelen Hoger Onderwijs 2018-2019. Studenten in het*

- hoger onderwijs: stand van zaken studiejaar 2018-2019: doorstroom, instroom, studiekeuze, studievoortgang, studieuitval en studiefinanciering. ResearchNed. Vereniging Hogescholen. (september, 2021). *Studentsucces. Verdiepingsdocument bij verkenningsrapport 'HEO met regie naar verantwoordelijkheid.'* Geraadpleegd via https://www.vereniginghogescholen.nl/system/knowledge_base/attachments/files/000/001/249/original/Verdiepingsdocument_-_Studentsucces.pdf?1630071689
- Vereniging Hogescholen. (september, 2019). *Professionals voor morgen.* Geraadpleegd via https://www.vereniginghogescholen.nl/system/knowledge_base/attachments/files/000/001/067/original/Professionals_voor_morgen_-_strategische_agenda_Vereniging_Hogescholen_2019-2023.pdf?1567175114
- Wolff, R. P. (2013). *Presteren op vreemde bodem: Een onderzoek naar sociale hulpbronnen en de leeromgeving als studiesuccesfactoren voor niet-westerse allochtone studenten in het Nederlandse hoger onderwijs (1997-2010).* Dissertatie: Universiteit van Amsterdam.
- Zwetsloot, J., ter Weel, van Rooijen, M., Bisschop, P. en van der Ven, K. (2020). *De impact van coronacrisis op de overgang onderwijs-arbeidsmarkt.* Geraadpleegd via <https://www.seo.nl/publicaties/de-impact-van-de-coronapandemie-op-de-overgang-onderwijs-arbeidsmarkt/>